

ناصرالدین شاه و ۸۴ همسرش!

۲۴ تیر ۱۳۹۳ ساعت ۱۶:۴۴

ناصرالدین شاه قاجار معروف به «سلطان صاحبقران» و بعد «شاه شهید»، چهارمین شاه از دودمان قاجار ایران بود. وی طولانی‌ترین مدت شاهی را در میان دودمان قاجار دارا است. او همواره به داشتن محبت به امام حسین(ع) و دیگر اهل بیت عصمت و طهارت تظاهر داشته اما با رفتارهای ناپسند خود از جمله داشتن چندین زن عقدی و صیغه‌ای چهره واقعی خود را نمایان کرده است.

حکایت حرمسرای ناصرالدین شاه داستانی است و شهره عام و خاص. وی حرمسرای عریض و طویل برای خود ساخت که وصف آن در تاریخ‌ها و سفرنامه‌های آن دوره آمده است. به سخن عین‌السلطنه ۱۱۲ زن عقدی و صیغه‌ای داشت که به همراه نوکر و کلفت‌ها بیش از ۲۰۰۰ نفر بودند.

همسران ناصرالدین شاه

زنان عقدی ناصرالدین شاه: گلین خانم اولین زنی بود که ناصرالدین شاه در زمان ولیعهدی گرفت و از او سه فرزند داشت. یک پسر موسوم به سلطان محمود میرزا که ولیعهد بود و در سن دو سالگی درگذشت و دو دختر مسماء به افسرالدوله و فخرالملوک.

خجسته خانم تاج‌الدوله، دختر سیف‌الله میرزا پسر فتحعلی شاه نخستین زنی بود که پس از استقرار سلطنت اختیار نمود. مشارالیه‌ها یک دختر و یک پسر آورد. دخترش عصمت‌الدوله بود و پسرش سلطان معین‌الدین میرزا که او نیز ولیعهد خوانده شد و در ۹ سالگی درگذشت.

شکوه‌السلطنه دختر شعاع‌السلطنه پسر فتحعلی، شاه یک پسر آورد که مظفرالدین شاه باشد. سرورالسلطنه دختر عمادالدوله پسر خاقان اولادی نیاورد.

جیران ملقبه به فروغ‌السلطنه دو پسر آورد موسوم به ملک قاسم میرزا و ملک‌شاه که هر دو را ولیعهد خواندند و یکی پس از دیگری درگذشت.

از زنان عقدی ناصرالدین شاه، فروغ‌السلطنه (جیران) و سرورالسلطنه و شکوه‌السلطنه به ترتیب در حیات شاه فوت نمودند.

زنان صیغه‌ای ناصرالدین شاه: زینت‌السلطنه دختر سالار معروف که چند سال در خراسان با شاه جنگید. مشارالیه‌ها یک پسر آورد موسوم به سالار السلطنه که در تاریخ تحریر این کتاب در فرنگستان زندگی می‌کند.

بدرالسلطنه از شاهزاده خانم بزرگ بود. یک پسر آورد موسوم به رکن‌السلطنه که او نیز سال‌هاست در اروپا عمر می‌گذراند.

به هر یک از زن‌های بزرگ یک دستگاه عمارت و حیاط داده شده بود. زن‌های دیگر به تفاوت از یک الی سه اطاق داشتند و صیغه‌های جزء به زن‌های محترمه سپرده شده و در دستگاه آنها می‌زیستند

اخترالسلطنه خواهر اوکتای قآن میرزا که اولاد نیاورد.

شمس‌الدوله دختر عضدالدوله پسر فتحعلی شاه که برادرهایش عین‌الدوله صدراعظم مظفرالدین شاه و وجیه‌الله میرزای سپهسالار بودند. مشارالیه‌ها هم فرزندی نیاورد.

صیغه‌های محترمه دیگر که از شاهزاده خانم‌ها نبودند: انیس‌الدوله که در واقع ملکه بود، ولی فرزند نیاورد. شاه او را بسیار دوست داشت، و چندین بار خواست وی را عقد نماید، ولی او نپذیرفت و اظهار نمود که به اصطلاح ساعت اولیه زناشویی خود را برهم نخواهد زد. پس از کشته شدن شاه روزی برایش مبلغی پول آوردند و چون تمثال شوهر را بر روی اسکناس‌ها دید آنقدر به سر و سینه کوفت که سخت بیمار شد و پس از چند ماه بدرود زندگی گفت.

امینه اقدس عمه عزیزالسلطان سردار محترم فرزندی نیاورد.

عفت‌السلطنه مادر سلطان مسعود میرزای ظل‌السلطان پسر ارشد ناصرالدین شاه و بانو عظمی زن صارم‌الدوله.

منیرالسلطنه مادر ضیاءالسلطنه زن سید زین‌العابدین امام جمعه. والی زاده مادر والیه که زن اعتضادالملک شد و پس از فوت وی به عقد مهدیقلی خان مجدالدوله درآمد.

خازن‌الدوله دو دختر آورد مسماء به فخرالدوله و فروغ‌الدوله، فخرالدوله زنی بود بسیار زیبا و ادیبه و شاعره که سخن شیرین می‌گفت و خط خوش می‌نوشت، و فروغ‌الدوله که زن ظهیرالدوله شد و بعدها او را ملکه می‌نامیدند.

وجیه‌الدوله یک دختر آورد مسماء به اخترالدوله که شاه او را برای عزیزالسلطان عروسی نمود. مرجان خانم مادر یمین‌الدوله و فرح‌السلطنه. توران السلطنه مادر عضدالسلطنه و تاج‌السلطنه. حرمت السلطنه مادر افتخار السلطنه. محبوب‌السلطنه مادر

عزالسلطنه و عزیزالسلطنه. وقارالسلطنه مادر شرفالسلطنه. قمرتاج خانم مادر قدرتالسلطنه.

به هر یک از زن‌های بزرگ یک دستگاه عمارت و حیاط داده شده بود. زن‌های دیگر به تفاوت از یک الی سه اطاق داشتند و صیغه‌های جزء به زن‌های محترمه سپرده شده و در دستگاه آنها می‌زیستند.

انیس الدوله، ملکه ایران

در میان زنان ناصرالدین شاه، آنان که از همه بیشتر معروف هستند انیس الدوله، جیران، زبیده خانم و شکوه السلطنه هستند. انیس الدوله به نوعی مقام ملکه را در میان زنان ناصرالدین شاه داشته است. نام اصلی اش فاطمه بوده و ظاهراً در یکی از شکارهای شاه با او آشنا می‌شود. گویند که بعد از ترور شاه هم بشدت عزادار او بود و حتی نقل است که به دلیل دیدن عکس شاه جان خود را از دست داد. جالب است بدانید انیس الدوله نخستین زن یک پادشاه ایرانی هم هست که به فرنگ رفته، اما به دلیل این که از لحاظ فرهنگی ملاحظاتی برای برخورد با همسرشاه و اروپاییان وجود داشته، به تهران بازگردانده می‌شود

جیران، سوگلی محبوب

اما اگر انیس الدوله ملکه ایران بوده، جیران سوگلی محبوب شاه بوده است. جیران کلمه ای ترکی به معنای غزال است و ظاهراً چنین اسمی را شاه به دلیل چشمان دخترک اهل تجریش بر او گذارده است. در مورد آشنایی او با شاه روایات مختلفی گفته شده است. جیران روحیاتی جسورانه داشت و مرتب به شکار و اسب سواری می‌رفت. همین موضوع یکی از دلایل شهرت جیران بود. عشق ناصرالدین شاه به این همسرش تا پایان عمر او باقی ماند. اگرچه جیران به دلیل بیماری ۳۰ سال کمتر از شاه عمر کرد، اما شاه بعد از او عاشق دختری شد که شبیه جیران باشد و حتی نقل است که هنگام ترور خود را به قبر جیران سپرد و اکنون هم در

برخی هدیه امیران ولایت های مختلف بودند، برخی را شخص شاه یا خانواده او به حرمسرا آورده بودند، برخی کنیزکان حاصل از سرکوب شورش ها یا جنگ ها بودند و برخی مثل همان گلین خانم از دختران خاندان قجری

تعدد همسر شاهانه چرا؟

چنین رفتاری در مورد شاهان پیشین ایرانی هم دیده شده است. فتحعلی شاه قاجار هم چند همسر داشته و حرمسرا در مورد چند پادشاه دیگر ایرانی هم گزارش شده است. از طرفی سلاطین دیگر کشورها هم چنین رفتاری داشته اند. به نظر می رسد ریشه این کار علاوه بر این که میل شاهان به لذت بردن تام و تمام و البته متنوع از دنیاست؛ در یک مساله دیگر هم ریشه دارد. در همان فیلم کارگردان نروژی گفته می شود که در آن دوران تصور بر این بود که موفقیت یک پادشاه در این است که بتواند از دنیا و مافیهای آن بهره زیادی ببرد. به عبارت دیگر اگر دیده می شد پادشاهی تک همسری اختیار کرده و غذای معمولی می خورد تصور همگان بر این می شد که وی فردی شکست خورده است یا در آینده شکست خواهد خورد. پس دلیل تعدد همسر هم لذت است و هم تظاهر به لذت برای این که نشان داده شود این پادشاه موفق است.

همسران متعدد از کجا می آمدند؟

پس از این مقدمه کوتاه بهتر است سیر کوتاهی در شرح احوال همسران شاه داشته باشیم. گلین خانم نام اولین زن عقدی ناصرالدین شاه است. او در چهارده سالگی با ولیعهد آن زمان و شاه سال های بعد ازدواج کرد تا نشانه ای بر بلوغ ولیعهد باشد؛ موضوعی که در عالم سیاست معنای خاصی داشت. بعد از او زنان دیگری وارد زندگی ناصرالدین شاه شدند. برخی هدیه امیران ولایت های مختلف بودند، برخی را شخص شاه یا خانواده او به حرمسرا آورده بودند، برخی کنیزکان حاصل از سرکوب شورش ها یا جنگ ها بودند و برخی مثل همان گلین خانم از دختران خاندان قجری. فرجام حرمسرای ناصرالدین شاه چه شد؟

با قتل ناصرالدین شاه و ورود حرمسرای شاه جدید، زنان «شاه شهید» باید حرمخانه را تخلیه می کردند. بنابراین آنان را روز ششم محرم ۱۳۱۳ هـ. ق. پیش از پایان عده شان از اندرون بیرون کردند. گروهی با الاغ کرایه، دسته ای با تراموا، شماری پیاده و برخی نیز با کالسکه بیرون رفتند. مردم هم دسته دسته و گروه گروه در خیابان ایستاده بودند و تماشا می کردند. هر کس به خود وعده میداد و یکی را انتخاب می کرد. این زن ها که سایه آنها را آسمان نمی دید و در وقت بیرون آمدن صدای «دور شو کور شو پس برو» گوش عالم را کر می کرد به این حال بیرون می رفتند و دل مردم به حال آنها می سوخت. آنها در تمام کوچه ها و محلات شهر پراکنده شدند. بعضی ها که جا و مکان نداشتند به خانه های دختران ناصرالدین شاه و اقوام دور خود پناه بردند.

به سخن عین السلطنه «هیچ صحبتی در آن روزها بیشتر از این صحبت رواج نداشت. هر دو نفر آدمی که در جایی نشستند بودند از این موضوع صحبت می‌کردند. طوری صحبت آنها شیوع دارد که بالاتر از صحبت قتل شاه در این ایام است. ۵۰ سال سلطنت ناصرالدین شاه و ۷۰ سال عمر او به جمع‌آوری و تربیت اینها صرف شد و حقیقت از هر جهت در این کار استاد بود و مثل او احدی در این کار قوه و قدرت نداشت.»

در زمان مظفردالدین شاه حرمسرا محدودتر شد و با روی کار آمدن محمدعلی شاه بساط حرمخانه تقریباً برچیده شد؛ چرا که وی جز ملکه جهان، مادر ولیعهد احمد میرزا همسر دیگری نداشت و از ترس وی همسر دیگری برنگزید. پسرش احمدشاه نیز اگرچه چندین همسر داشت، اما حرمسرا تشکیل نداد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۷۵۵۲/شاه-ناصرالدین/۸۴-همسرش>